

YARGITAY
Hukuk Genel Kurulu

Esas No. 2008/21-53
Karar No. 2008/107
Tarihi: 06.02.2008

İlgili Kanun / Madde
818 S.BK/41
4857 S.İŞK/78

- ***İŞ KAZASI SONUCU SÜREKLİ İŞ GÖREMEZ
HALE GELEN İŞÇİ***
- ***MADDİ MANEVİ TAZMİNAT ADI ALTINDA
İŞVEREN TARAFINDAN ÖDENME YAPILMASI***
- ***İŞÇİNİN İBRANAME VERMESİ***
- ***İBRANAMENİN MANEVİ TAZMİNATA
İLİŞKİN OLANININ MANEVİ TAZMİNATIN
BÖLÜNEMEYECEĞİ İLKESİ GEREĞİ
GEÇERLİ OLDUĞU***
- ***İBRANAMEYE KARŞIN DAVA AÇAN İŞÇİNİN
İLERİ SÜRMESEDE BU DAVASININ
İBRANAMENİN MÜZAYAKA HALİNDE
VERİLDİĞİ İDDİASINIDA İÇERECEĞİ***
- ***EDİMLER ARASINDA MAKUL BİR DENGE
BULUNMAYAN TARAFLARDAN BİRİSİNE
AŞIRI YARARLANMA SAĞLAYAN
SÖZLEŞMEYE KARŞI DAVA AÇILABİLECEĞİ***
- ***EDİMLER ARASINDA AÇIK BİR
DENGESİZLİĞİN BULUNMASI HALİNDE
İBRANAMENİN MAKBUZ OLARAK KABUL
EDİLEBİLECEĞİ***
-
-

ÖZETİ:

Davacıya, oluşan zarar nedeni ile maddi tazminatına karşılık toplam 25130,00.-YTL ve manevi tazminatına karşılık 1.000,00.-YTL'nin ödenmiş olduğu 16.06.2005 tarihli "ibraname" başlıklı belgeden anlaşılmaktadır. Davacının manevi tazminat alacağını alarak ibraname verdiği ve manevi tazminatın bölünmesi, yeniden dava konusu yapılarak miktarının artırılması olanağı bulunmadığından mahkemece davacının manevi tazminat istemine yönelik davasının reddine ilişkin verilen hüküm doğrudur. Birçok Yargıtay kararında vurgulandığı üzere, alacaklının alacak hakkından vazgeçmesini ve bu suretle borçlunun borçtan kurtulmasını kapsayan akde "ibra" denir. İbranamenin kural olarak işçiye veya hak sahiplerine yapılmış olan ödeme ile sınırlı olmak üzere bağlayıcılığı asıldır. Gerçek anlamda ibranameden söz edebilmek için tazmin edilecek miktar ile buna karşılık alınan meblağ arasında açık oransızlığın bulunmaması koşuldur. Başka bir anlatımla, açık oransızlığın bulunduğu durumlarda ise anılan belge ibraname değil, ancak makbuz niteliğindedir. Bu yön ise, ibranamenin verildiği tarih göz önünde tutularak işçinin gerçek zararının uzman bilirkişiler aracılığı ile saptanması suretiyle belirleneceği hukuksal gerçeği ortadadır. Oysa yukarıda açıklandığı biçimde inceleme ve araştırma

yapılmadığı dosya içeriğinden anlaşılmaktadır
Hemen belirtilmelidir ki, iş kazasına dayalı eldeki davada "maddi tazminat" isteminin, ibra belgesinin müzayaka durumunda bulunmasından yararlanılarak alındığı yönünde "gabin" iddiasına dayalı bir irade bozukluğu savunmasını da içerdiğinin kabulünde; iş hukukuna hâkim "işçinin korunması" ilkesi de dikkate alındığında, zorunluluk bulunmaktadır

Geçirmiş olduğu iş kazası sonucunda davacının çalışma gücünde, sürekli iş göremezlik oluşturacak nitelikte azalma meydana gelmiştir. Geçimini, çalıştığı sürece elde edeceği ücret geliri ile sağlayan ve boşta kaldığı zamanlarda ekonomik anlamda zorda kalacağı hayatın olağan akışına uygun bulunan davacının, davalı işveren bu yönün aksini ispat etmedikçe, "ibraname" başlıklı belgeyi imzaladığında müzayaka halinde olması tabidir.

Edimler arasında makul bir denge mevcut olmayan taraflardan birine "aşırı yararlanma" sağlayan ve olağan olarak nitelendirilmesi mümkün olmayan bir sözleşmenin yapıldığı durumlarda, bu sözleşmeden zarar gören tarafın dava açma yolu açık bulunmaktadır.

Bu tür uyuşmazlıklarda aranan temel nokta, öğretide "objektif unsur" olarak da ifade edilen, karşılıklı edimler arasında "açık bir nispetsizlik" bulunmasıdır.

Taraflar arasındaki "maddi ve manevi tazminat" davasından dolayı yapılan yargılama sonunda; Bakırköy 3.İş Mahkemesince davanın reddine dair verilen 11.07 2006 gün ve 346–389 sayılı kararın incelenmesi davacı vekilleri tarafından istenilmesi üzerine, Yargıtay 21 Hukuk Dairesinin 03.05.2007 gün ve 17982–7444 sayılı ilamı ile; ("...1-Dosyadaki yazılara, toplanan delillere, hükmün dayandığı gerektirici sebeplere göre davacının aşağıdaki bendin kapsamı dışında kalan, manevi tazminat isteminin reddine ilişkin hükme yönelik temyiz itirazları da dâhil diğer temyiz itirazlarının reddine,

2-Dava, iş kazası sonucu sürekli iş göremezliğe uğrayan davacının uğramış olduğu zararın giderilmesi istemine ilişkindir. Davacıya, oluşan zarar nedeni ile maddi tazminatına karşılık toplam 25130,00.-YTL ve manevi tazminatına karşılık 1.000,00.-YTL'nin ödenmiş olduğu 16.06.2005 tarihli "ibraname" başlıklı belgeden anlaşılmaktadır. Davacının manevi tazminat alacağını alarak ibraname verdiğinden ve manevi tazminatın bölünmesi, yeniden dava konusu yapılarak miktarının artırılması olanağı bulunmadığından mahkemece davacının manevi tazminat istemine yönelik davasının reddine ilişkin verilen hüküm doğrudur.

Uyuşmazlık, söz konusu "ibranamenin" içeriği ve kapsamı yönünden davacının tüm maddi tazminat alacağını aldığı ve bu suretle borçluyu borcundan kurtardığı biçiminde değerlendirilip değerlendirilmeyeceği noktasında toplanmaktadır.

Birçok Yargıtay kararında vurgulandığı üzere, alacaklının alacak hakkından vazgeçmesini ve bu suretle borçlunun borçtan kurtulmasını kapsayan akde "ibra" denir. İbramenin kural olarak işçiye veya hak sahiplerine yapılmış olan ödeme ile sınırlı olmak üzere bağlayıcılığı asıldır. Gerçek anlamda ibranameden söz edebilmek için tazmin edilecek miktar ile buna karşılık alınan meblağ arasında açık oransızlığın bulunmaması koşuldur. Başka bir anlatımla, açık oransızlığın bulunduğu durumlarda ise anılan belge ibraname değil, ancak makbuz niteliğindedir. Bu yön ise, ibramenin verildiği tarih göz önünde tutularak işçinin gerçek zararının uzman bilirkişiler aracılığı ile saptanması suretiyle belirleneceği hukuksal gerçeği ortadadır. Oysa yukarıda açıklandığı biçimde inceleme ve araştırma yapılmadığı dosya içeriğinden anlaşılmaktadır.

Yapılacak iş, ibranameyi veren davacının, ibramenin verildiği tarihteki veriler esas alınarak gerçek zararını saptamak, böylece tazmin edilecek miktar ile buna karşılık ibraname ile alınan meblağ arasında açık oransızlığın bulunup bulunmadığı denetlenmek, açık oransızlığın bulunması durumunda, ibranameyi "kısmi ifayı içeren makbuz" niteliğinde kabul etmek ve ibraname ile alınan meblağın, ödeme

tarihindeki gerçek zararı hangi oranda karşıladığını saptamak, son verilere göre hesaplanan tazminat miktarından, yasal indirimler yapılmak suretiyle belirlenecek gerçek zarardan davacı tarafın ödeme yapılan tarihe göre zararının karşılandığı oranda indirim yapmak, daha sonra kalan miktara hükmetmek gerekir. Açık oransızlığın bulunmadığının tespiti halinde ise şimdiki gibi davacının maddi tazminat talebinin reddine karar vermek gerekir.

Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın eksik inceleme ve araştırma sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

O halde davacının bu yönleri amaçlayan temyiz, itirazları kabul edilmeli ve hüküm (bozulmalıdır...) gerekçesiyle bozularak dosya yerine geri çevrilmeyle, yeniden yapılan yargılama sonunda, mahkemece önceki kararda direnilmiştir.

TEMYİZ EDEN: Davacı vekilleri

HUKUK GENEL KURULU KARARI

Hukuk Genel Kurulunca incelenerek direnme kararının süresinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra gereği görüldü:

Dava, iş kazasına dayan tazminat istemine ilişkin olup, yerel mahkemece, davacının işvereni verdiği ibraname karşısında tazminat isteme hakkı bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiş, kararın Özel Dairece yukarıda yazılı gerekçelerle bozulması üzerine; davacı tarafça, ibranamenin gabin ya da diğer irade fesadı halleri nedeniyle geçersizliğinin ileri sürülmediği, resen "gabin" araştırması yapılarak, ibranamenin "makbuz" niteliğinde sayılmasının mümkün olmadığı belirtilerek direnme karar verilmiştir.

İbra sözleşmesi, iş hukukunda geniş bir uygulama alanına sahip olmasına, işçinin iş sözleşmesinden doğan tazminat ve diğer işçilik haklarının sona erdirmesine ve İsviçre Borçlar Kanununun 115. maddesinde düzenlenmiş bulunmasına karşın, Türk Borçlar Kanununda yer almamış, İş Kanunlarında da bir düzenleme öngörülmemiştir.

İbra, alacak ve borcu doğrudan doğruya ve kesin olarak ortadan kaldırır. Tam ibrada borcun tamamı, kısmi ibrada ise borcun ibra edilen kısmı sona erer. Bunun sonunda borçlu da borcundan kısmen ya da tamamen kurtulur (Prof. Dr. Fikret Eren. Borçlar Hukuku 8. Baskı, s. 1222/1223).

Somut olayda, iş kazası sonucunda sürekli iş göremezlik durumuna giren davacıya, 16.6.2005 tarihli "ibraname" başlıklı ve "muhtelif tarihlerde maddi tazminatıma hitaben 8.130 YTL bedeli nakden elden aldım ve şimdi de 17.000 YTL maddi tazminat ve 1.000 YTL manevi tazminat olmak üzere toplam 18.000 YTL meblağı işverenimden nakden ve tamamen teslim aldım. Böylece işverenimden bugüne kadar 25.130 YTL maddi ve 1.000 YTL manevi olmak üzere toplam 26.130 YTL meblağı nakden aldım. Tüm bu sebeplerle işverenim... Şti. Geçirmiş olduğum iş kazasından ve her türlü tazminat taleplerimden dolayı gayri kabili rücu ibra ederim" ifadelerini içerir belgeye dayalı ödemede bulunduğu, 08.12.2005 tarihinde, iş kazasına dayalı maddi ve manevi tazminat istemli eldeki bu davanın açıldığı anlaşılmaktadır. Hemen belirtilmelidir ki, iş kazasına dayalı eldeki davada "maddi tazminat" isteminin, ibra belgesinin müzayaka durumunda bulunmasından yararlanılarak alındığı yönünde "gabin" iddiasına dayalı bir irade bozukluğu savunmasını da içerdiğinin kabulünde; iş hukukuna hâkim "işçinin korunması" ilkesi de dikkate alındığında, zorunluluk bulunmaktadır.

Geçirmiş olduğu iş kazası sonucunda davacının çalışma gücünde, sürekli iş göremezlik oluşturacak nitelikte azalma meydana gelmiştir. Geçimini, çalıştığı sürece elde edeceği ücret geliri ile sağlayan ve boşta kaldığı zamanlarda ekonomik anlamda zorda kalacağı hayatın olağan akışına uygun bulunan davacının, davalı işveren bu yönün aksini ispat etmedikçe, "ibraname" başlıklı belgeyi imzaladığında müzayaka halinde olması tabidir. Bu durumda Borçlar Kanununun 21. maddesine göre gabin iddiasının incelenmesi ve ivazlar arasında açık bir oransızlık bulunup bulunmadığının araştırılması gerekmektedir.

Gabin (aşırı yararlanma), iş hukuku uygulamasında ibra sözleşmesini geçersiz kılan en önemli nedenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İbramenin makbuz hükmünde olduğuna dair çok sayıda Yargıtay kararının temel noktası da bu hukuksal olgudur.

İvazlar arasında açık bir oransızlık bulunduğu, çok düşük olan karşı edim için çok yüksek bir Edim veya bunun aksine, çok yüksek olan bir karşı edim için düşük bir edim taahhüt olduğu takdirde gabinden söz edilebilecektir.

İki taraflı, karşılıklı hak ve borçları kapsayan sözleşmelerde edimler arasında, makul, hayatın olağan icaplarına uygun düşen ekonomik bir dengenin, varlığı aranır. Gerçektende, olağan koşullar altında, taraf yararları arasında böyle bir denge sağlanmadan, ücret geliriyle hayatını idame ettirmeli zorunda olduğu kabul olunan bir işçinin, aksini öngören bir belgeyi imzalaması da beklenemez.

Edimler arasında makul bir denge mevcut olmayan taraflardan birine "aşırı yararlanma" sağlayan ve olağan olarak nitelendirilmesi mümkün olmayan bir sözleşmenin yapıldığı durumlarda, bu sözleşmeden zarar gören tarafın dava açma yolu açık bulunmaktadır.

Bu tür uyumsuzluklarda aranan temel nokta, öğretide "objektif unsur" olarak da ifade edilen, karşılıklı edimler arasında "açık bir nispetsizlik" bulunmasıdır.

"Açık nispetsizlik" soyut içerikli bir kavramdır. Yargısal uygulamalarla, yasal terimdeki soyutluğun açıklığa kavuşturulması gereklidir. İsviçre Federal Mahkemesine göre "açık nispetsizlik" karşılıklı ivazlar arasında "göze çarpan" aşırı bir fark mevcut olması anlamına gelir. Normal bir kimsenin hayat bilgi ve

görgüsüne göre edimler arasında olağanüstü ve aşırı bir farkın var olması halinde açık nispetsizliğin oluştuğu kabul edilir.

İvazların maddi ve ekonomik değerini bilirkişi tespit eder. İvazlar arasında açık nispetsizlik olup olmadığını ise hâkim takdir edecektir.

Yukarıda belirtilen bu maddi ve yasal olgular gözetildiğinde, Özel Dairenin bozma kararında belirtilen inceleme ve araştırmalar yapılarak, ivazlar arasında açık bir nispetsizliğin bulunması halinde, ibranamenin ancak makbuz niteliğinde bir belge olarak kabulü ile içeriğinde yazılı ödemenin tespit olunacak tazminat tutarından indirilerek, kalanının tahsiline karar verilmesi gerekir. Aksinin tespiti halinde ise istemin reddine karar verilmelidir. Hukuk Genel Kurulunun 29.03.2006 gün ve 2006/9–82–118, 02.07.2003 gün ve 2003/21–440–440 sayılı Kararlarında bu ilkeye değinilmektedir.

Belirtilen yöndeki iddialar incelenmeksizin, ibraname olarak adlandırılan belgeye dayalı olarak maddi tazminat isteminin reddi isabetsiz olup, bozma kararında açıklanan gerektirici nedenlere göre, Hukuk "Genel Kurulunca da benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulmak gerekirken, önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır. Bu nedenle direnme kararı bozulmalıdır.

SONUÇ: Davacı vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile direnme kararının yukarıda yazılı ve Özel Daire bozma kararında ve yukarıda gösterilen nedenlerden dolayı H.U.M.K. nun 429.maddesi gereğince **BOZULMASINA**, istek halinde temyiz peşin harcının geri verilmesine, 06.02.2008 gününde oyçokluğuyla karar verildi.